

Kırıkkale Üniversitesi
Kadın Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi

Uluslararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumu
Ankara, 27-28 Nisan 2012

The Symposium of Violence against Women and Children
Ankara, 27-28 April 2012

ULUSLARARASI KATILIMLI KADINA VE ÇOCUĞA KARŞI ŞİDDET SEMPOZYUMU BİLDİRİ KİTABI

I.CİLT

Yayına Hazırlayanlar:

Doç. Dr. Dolunay Şenol
Yrd. Doç. Dr. Sıtkı Yıldız
Talat Kıymaz
Hasan Kala

ANKARA-2012

2846 Sayılı Kanuna göre bu eserin bütün yayın, tercüme iktibas hakları Mutlu Çocuklar Derneği'ne aittir. Bildiri ve panel metinleri içinde geçen görüş, bilgi ve görsel malzemelerden bildiri sahipleri ve panel konuşmacıları sorumludur.

Uluslararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumu (1: 2012: Ankara)

Uluslararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumu Bildiri Kitabı/Yayına Hazırlayanlar: Dolunay ŞENOL, Sıtkı YILDIZ, Talat KIYMAZ, Hasan KALA. Mutlu Çocuklar Derneği Yayınları, Ankara: 2012.

ISBN: 978-605-5307-00-4 (tk)
ISBN: 978-605-5307-01-1 (1.c.)

(MÇG) Mutlu Çocuklar Derneği Yayınları

Mutlu Çocuklar Derneği
Mebusevleri Şerefli Sokak No:27/3 Çankaya-ANKARA
Tel: (+90 312) 2220355
Fax: (+90 312) 2220309
Web: www.mutlucocuklar.org
E-Posta: info@mutlucocuklar.org

Kapak Tasarım: Yakup Akdemir

Baskı: Neyir Matbaacılık
Adres: Matbaacılar Sitesi 35. Cad. No:62 İvedik/Yenimahalle-ANKARA
Tel: (+90 312) 3955300
Fax: (+90 312) 3958420
Web: www.neyir.com
E-posta: neyir@hotmail.com

Baskı Sayısı: 300

Sempozyum Düzenleme Kurulu

Prof. Dr. M. Kayhan MUTLU – Turgut Özal Üniversitesi
Prof. Dr. Remzi FINDIKLI – Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü
Doç. Dr. Dolunay ŞENOL – Kırıkkale Üniversitesi
Doç. Dr. Ahmet UYSAL- Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Doç. Dr. Nazife YİĞİT- Kırıkkale Kadın Dayanışma ve Destekleme Derneği
Yrd. Doç. Dr. Sıtkı YILDIZ – Kırıkkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. İbrahim MAZMAN – Kırıkkale Üniversitesi
Sevgi MERMERCİ – Mutlu Çocuklar Derneği
Talat KIYMAZ – Mutlu Çocuklar Derneği
Hasan KALA – Mutlu Çocuklar Derneği
H. Mustafa YILMAZ - Mutlu Çocuklar Derneği

Sempozyum Bilim ve Danışma Kurulu

Prof. Dr. Remzi FINDIKLI - Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü
Prof. Dr. Ali ŞAFAK - Turgut Özal Üniversitesi
Prof. Dr. M. Kayhan MUTLU - Turgut Özal Üniversitesi
Prof. Dr. Ertan BEŞE - Güvenlik Bilimleri Enstitüsü
Prof. Kamal Muhammed GAHALLAH-Uluslararası Afrika Üniversitesi, Sudan
Prof. Aicha TAJ- 20 Şubat Fas Gençlik Hareketi, Fas
Doç. Dr. Dolunay ŞENOL-Kırıkkale Üniv., Kadın Sorunları Uygul. Araş. Merk.
Doç. Dr. Ahmet UYSAL- Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Doç. Dr. Faouzi BENDRİDİ- Souk Ahras Üniversitesi, Cezayir
Dr. Zohra Ben MANSOUR -Tunus Üniversitesi, Tunus
Yrd. Doç. Dr. Sıtkı YILDIZ - Kırıkkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Neriman AÇIKALIN - Mersin Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Şamil ÖCAL - Kırıkkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. İbrahim MAZMAN – Kırıkkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Anzavur DEMİRPOLAT – Bingöl Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Gülsüm DUYAN - Fatih Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Fatma ELİBOL - Kırıkkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Gözde AKOĞLU - Kırıkkale Üniversitesi
Dr. Mezher YÜKSEL- Ankara Kalkınma Ajansı
Dr. Özgür KARAASLAN- TRT Radyo Haber Müdürlüğü
Dr. Faruk AYIN- Özel Dost Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
Dr. Lütfi ALTINSU- Ahiler Kalkınma Ajansı
Dr. Özcan Kars -Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
İsmail YELPAZE- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
Şebnem Avşar KURNAZ- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
Hasan ŞEN- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
Abdullah KÜTÜK- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

Sempozyum Sekretaryası

Hasan KALA - Mutlu Çocuklar Derneği
Yüksel BAĞIŞLAR - Mutlu Çocuklar Derneği
H. Mustafa YILMAZ - Mutlu Çocuklar Derneği

Kadına Yönelik Şiddetin Görünmeyen Yüzü: Fuhuş Pazarı -Mersin Örneği-
Yrd. Doç. Dr. Neriman AÇIKALIN.....187

Fuhuş Amaçlı İnsan Ticareti
Arş. Gör. Bahar GÖDEKMERDAN- Arş. Gör. Hilal CECANPINAR.....203

Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet ve Medya

Kadına Karşı Şiddete Medyanın Yaklaşımı ve Habertürk Gazetesi'nin Yaptığı Haber Üzerine Bir Araştırma
Yrd. Doç. Dr. Barış BULUNMAZ.....217

Kadına Yönelik Şiddette Medyanın Dili
Arş. Gör. Halime ÜNALDI.....234

Gazete Haberlerinde Kadına Yönelik Şiddet
Arş. Gör. Nagihan TUFAN YENİÇIKTI.....244

Sosyal Medyada Kadına Şiddet Üzerine Söylemler:İtiraf.com
Arş. Gör. Dr. Ayşe ŞİMŞEK.....258

0-6 Yaş Çocuğunun T.V. İzleme Davranışları ve T.V. Programlarının Çocuğa Etkileri Üzerine Ebeveyn Görüşleri
Yrd. Doç. Dr. Abdulkadir KABADAYI.....274

Yerel Basında Kadın ve Çocuğa Karşı Şiddetin Ele Alınışı, Samsun İli Örneği
Yrd. Doç. Dr. Yaşar BARUT- Yrd. Doç. Dr. Hatice KUMCAĞIZ- Kemal ÖZCAN-Arş. Gör. Esat ŞANLI.....286

Kadına Karşı Şiddetin Medyada Ele Alınışı-HABERTÜRK Gazetesi Örneği-
Yrd. Doç. Dr. Sıtkı YILDIZ- Merve BİLİCİ.....292

Günümüzde Türk Medyasında Kadın Sanatçı Kavramı ve Kadına Karşı Şiddete Son Kampanyası Kapsamında 'Kadınlarımız ve Türküler Konseri'
İlknur TUNÇDEMİR.....299

Kadına ve Çocuğa Karşı Ekonomik Şiddet

Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet
Doç. Dr. Funda Rana ADAÇAY-Arş. Gör. Gül GÜNEY.....312

Türkiye'de Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet (Boşanmış Kadınlara Yönelik Araştırma)
Doç. Dr. Rana EŞKİNAT.....329

Düşük Sosyo-Ekonomik Yapıdaki Kadın ve Çocuğun Şiddet Algısı
Yrd. Doç. Dr. Bekir KOCADAŞ-Arş. Gör. Metin KILIÇ.....349

Kadına Ekonomik Şiddetin Sebepleri ve Sonuçları Üzerine Hani Gerçeği
İsmail ŞANLI.....360

Ambargonun İflası
Vildan ULAŞ.....373

Kadına ve Çocuğa Karşı Sosyal Şiddet

Aile İçi Şiddete Sosyal Öğrenme Kuramı Açısından Bir Bakış
Doç. Dr. Melek KALKAN-Yrd. Doç. Dr. Canani KAYGUSUZ.....384

KADINA YÖNELİK EKONOMİK ŞİDDET

Funda Rana ADAÇAY*
Gül GÜNEY†

ÖZET

Genel anlamıyla şiddet; egemen gücün ve ideolojinin kendi üstünlüğü ve gücünü korumada gösterdiği tepkisel tavırdır. Fiziksel ve ruhsal baskı altına alma şeklinde uygulanan şiddet, genelde erkekler tarafından kadınlara yönelik uygulanmaktadır. Kadına yönelik şiddet türlerinden biri de ekonomik şiddettir. Kadına yönelik ekonomik şiddet daha çocukken büyüdüğü ailede başlamakta, evlendiğinde ve /veya boşandığında devam etmektedir. Ekonomik şiddet sadece aile içinde değil, çalışma hayatında da uygulanmaktadır. Bu şiddetinin temelinde bireysel faktörler ve toplum yapısındaki kültürel öğeler sayılabileceği gibi devletin uygulamalarındaki eksiklikler de önemli yer tutmaktadır. Son yıllarda kadına yönelik şiddet olayları Dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de artış göstermiştir. Bu konuda toplumun tüm kurumları ve diğer oluşumları ile gerekli tedbirleri alması, duyarlılığın arttırılması ayrı bir önem arz etmektedir. Bu çalışmada kadına yönelik şiddetin farklı boyutlarına değinilerek özellikle "ekonomik şiddet" konusu incelenecektir. Bu çerçevede, Dünya genelinden ve Türkiye'den kadına yönelik ekonomik şiddetin örneklerine ve bazı istatistiki göstergelerine yer verilmiştir. Kadına yönelik ekonomik şiddetin önemini vurgulamak ve bu konudaki toplum duyarlılığını arttırmaya yönelik katkı vermek çalışmanın temel amacıdır.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Şiddet, Ekonomik Şiddet

ECONOMIC VIOLENCE TO THE WOMEN

ABSTRACT

Violence in general is a reactive attitude of dominant power and ideology for showing its superiority and power in preserving. Being applied with a physical and psychological pressure, it generally occurs from the men to woman. One of the types of violence to the women is economic violence. Economic violence begins when they are grown in the family as children and it continues when they get married and divorced. Economic violence is not applied only in the family but also in the working life. In the basis of this violence, as personal factors and cultural values in society structure can be regarded, deficiencies in the state practices have an important place on this matter. Violence actions to women have increased in our country as well as the worldwide in recent years. All institutions of the society and other constitutions, required precautions and raising awareness become more of an issue. In this study, particularly "economic violence" will be analyzed by referring different aspects of the violence to the women. In this outline, there are some examples and some statistical demonstrations of economic violence to the women from worldwide and Turkey. Putting emphasis on economic violence to the women and contributing to raise awareness of the society for this subject is the main aim of this study.

Keywords: Woman,Violence, Economic Violence

* Doç. Dr.; Anadolu Üniversitesi, İ.İ.B.F., İktisat Bölümü, frozbey@anadolu.edu.tr, 0222 3350580-3242
† Arş. Gör., Bartın Üniversitesi, İ.İ.B.F., İktisat Bölümü, gguney@bartin.edu.tr, 0378 2235343

GİRİŞ

Şiddet; "Bir hareketin, bir gücün derecesi, yoğunluk, sertlik.", "Hız.", "Bir hareketten doğan güç", "Karşıt görüşte olanlara kaba kuvvet kullanma.", "Kaba güç." "Duygu veya davranışta aşırılık." şeklinde tanımlanmıştır.(TDK,2010,128) Şiddet genel anlamıyla; egemen gücün ve ideolojinin kendi üstünlüğü ve gücünü korumada gösterdiği tepkisel tavırdır. Toplumlarda egemen güç olarak kabul edilegelen erkektir ve erkeğin gücünü ve üstünlüğünü korumak için gösterdiği tepkisel tavır kadına yöneliktir. Bu tepkisel tavrın en taşkın, en ileri biçimi olan ise kadına yönelik şiddettir. Kadına yönelik şiddet birçok toplumda geleneksel öğeler nedeniyle meşru görülmekte, aile içinde ve toplumda sorunların çözülmesinde bir yöntem olarak kullanılmakta ve gelecek nesillere aktarılmaktadır.

Toplumların şiddeti meşrulaştırması, şiddetin konuşulması ve hatta şiddete karşı önlemler alınmasını birer tabu haline getirmiştir. Buna rağmen, şiddet son yıllarda daha çok gündeme gelmeye başlamış ve mağdurlarını korumaya yönelik önlemler alınmaya başlanmıştır. Ancak, şiddet denilince ilk akla gelen fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet olmaktadır. Oysa kadınların ve dolayısıyla çocukların maruz kaldığı şiddet türlerinden bir diğeri, ekonomik şiddettir. İlerleyen açıklamalarda da görülebileceği gibi, tüm şiddet türlernin yanısıra ekonomik şiddet de gerek özel gerekse kamusal yaşamı içinde kadını ve ona bağımlı kabul edilen çocukları önemli ölçülerde etkilemekte ve yaşamsal koşullarını her açıdan kötüleştirmektedir. Kadınların şiddete maruz kalmaması için gösterilen her çabada ve bu amaçla üretilecek her politikada mutlaka "ekonomik şiddete" de engel olacak öğelerin bulunması zorunludur. Kadınların yaşadığı ekonomik şiddete ilişkin literatür arttıkça ve ekonomik şiddetin boyutları ortaya çıkarıldıkça bu konunun önemi daha iyi anlaşılacaktır. Bu yöndeki çalışmalar, diğer şiddet önleyici çalışmalardan bağımsız olmadığı gibi; onları destekler niteliğiyle kadınların -tüm anlamlarda- hayatlarının kurtarılmasına ve sosyo-ekonomik kalkınmaya katkı verecektir.

KADINA YÖNELİK ŞİDDET VE TÜRLERİ

B.M. Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirge'nin 1.Maddesinde, kadına yönelik şiddet: "İster kamusal ister özel hayatta olsun, bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya özgürlükten keyfi olarak yoksun bırakma dâhil olmak üzere, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar veya acı verme sonucu doğuran veya bu sonucu doğurması muhtemel olan, cinsiyete dayalı her türlü şiddet eylemi" olarak tanımlanmıştır. (UN,1993) Sonradan "ticari cinsellik sömürüsü ve ekonomik sömürü ile ilişkili şiddet", "kurbanı ekonomik ihtiyaçlardan yoksun bırakmak" ifadeleri dâhil edilerek, ekonomik şiddete kaynaklık eden başka unsurlar da içine alınarak, ekonomik şiddet tanımı genişletilmiştir. (UN, 2003/45) Kadına yönelik şiddet türleri ve tanımları şu şekildedir:

Fiziksel şiddet; Kadına aile içi veya dışından uygulanan fiziksel şiddet; tokat atma, bir şey fırlatma, tartaklama (TÜİK,2011:19), itme, saç çekme, bir cisimle veya yumrukla vurma, dövme, tekmeleme, sürükleme, boğazını sıkma, bir yerini yakma, bıçak, silah gibi aletlerle tehdit etme ve bunları kullanma (KSGM,2009:35), sağlıksız koşullarda yaşamaya mecbur bırakmak, sağlık hizmetlerinden yararlanmasına engel olmak suretiyle bedensel zarara uğratmak (KDV,2005:31), işkence yapmak, evden kovmak, fiziksel güç kullanarak evden çıkmasına engel olmak (Dağlar ve

Demir,2012:2-3), kadın sünneti gibi aile içi zarar veren şiddet, namus adına işlenen suçlar, tutku adına işlenen suçlar, çeyiz ilgili şiddet ve ölüm tehdidi, asit saldırıları (UN, 2003) şeklindeki davranışlar birer fiziksel şiddet örneği sayılmaktadır. Ayrıca, tecavüz örneğinde olduğu gibi, diğer şiddet türleri kapsamı içinde yer alan birçok fiziksel şiddet örnekleri de söz konusudur.

Cinsel şiddet; Kadını istemediği yerde, istemediği zamanda ve istemediği biçimde cinsel ilişkiye zorlamak, çocuk doğurmaya zorlamak, kürtaja zorlamak (SGBK,2011:3) fuhuşa zorlamak, cinsel organlarına zarar vermek, cinsel özellikleri bakımından başka kadınlarla kıyaslamak (KDV,2005:30) aşırı şüphe ve kıskançlık göstermek, kadını istediğinden daha açık giyinmeye zorlamak, kadının cinsel isteklerini, ihtiyaçlarını önemsememek, dikkate almamak veya alay etmek, kadının cinsel performansı ile olumsuz veya küçümser bir şekilde alay etmek (Özkan ve Demir;2002:88), frijid, soğuk gibi isimler takmak, açıkça başka kadınlara ilgi göstermek, cinselliği bir ceza yöntemi olarak kullanmak, acıtarak, hoyrat cinsel ilişkide bulunmak, tecavüz etmek, cinsel bölgelere aletle işkence etmek, fuhuşa zorlamak, ensest (Dağlar ve Demir,2012:2-3) kadınların ve kızların ticareti, erken ve zorla evlilikler (UN,2003) cinsel şiddet tanımı içinde yer alırlar.

Psikolojik şiddet; Kadına bağırmak, hakaret etmek, aşağılamak, başka kadınlarla kıyaslamak, korkutmak, aşırı kıskanmak, kadının nasıl giyineceğine, nereye gideceğine, kimlerle görüşeceğine karar vermek, kendisine veya çocuklarına zarar vermekle hatta öldürmekle tehdit etmek, diğer insanlarla ilişkilerini sınırlamak, kendini geliştirmesine engel olmak, yaşadığı şiddetin sorumlusu olarak göstermek, kültürel farklılıklarını reddetmek, bastırmaya çalışmak veya bu gerekçeyle kötü muamelede bulunmak. (KDV,2005:30) şeklindeki uygulamalar birçok kadının hayatındaki rutinler olarak varlıklarını sürdüren psikolojik şiddet örnekleridir.

Kültürel Şiddet: Eşin, ailenin dışında aşiret gibi daha kalabalık akrabalık organizasyonlarının da kadınlar üzerinde baskı, kontrol ve şiddet uygulamaları, bunun meşru görülmesi hatta kadınların yaşam hakkının ellerinden alınması (töre cinayetleri), kadının aile baskısı nedeniyle eşinden ayrılamaması v.b. durumlar bu kategoriye örnek olarak verilebilir.

Ekonomik şiddet: Dar kapsamlı ekonomik şiddet; "eşin para vermemesi, harcamaları sınırlaması, kadının gelirine el koyması, zorla çalıştırılması ya da çalışmasına izin vermemesi" biçiminde tanımlanmaktadır. Geniş kapsamlı kadına yönelik ekonomik şiddet: "Kadının çalışmasına izin vermemek (Watts ve Zimmerman,2002:1233), istemediği işte zorla çalıştırmak, kadının para harcamasının kısıtlamak, az para vererek çok şey beklemek, aileyi ilgilendiren ekonomik konulardaki kararları kadının fikrini sormadan tek başına almak (MİGM,2010:51), kadının parasını, şahsi mallarını elinden almak, kadının terfi etmesini engelleyecek kısıtlamalar getirmek (iş gezilerine, toplantılara, kurslara katılmasına engel olmak), kadının iş ile bulmasını kolaylaştırıcı becerileri geliştirecek etkinlikleri engellemek, iş yerinde olay yaratmak suretiyle kadının işten atılmasına neden olmak (KDV,2005:30) hatta çalışma gücünü etkileyen sağlık hizmetlerine erişimi kontrol altında tutmak (UNICEF,2000:2) ya da sağlığını bozmak gibi kadının ekonomik yaşamını etkileyen her türlü kaynaklara, kaynaklara erişime, erişim olanaklarına yönelik kısıtlama ve baskılardır.

Ekonomik şiddet örneklerini çoğaltan bir başka tanımlama ise; "kadınlara ilişkin olarak ortak arazilerinin kullanımı gibi tarımsal kaynaklar dâhil olmak üzere sağlık,

istihdam, eğitime erişimin kontrol edilmesi, finansal karar vermede dışlanma, fonlara ve kredilere sınırlı erişim ve miras, mülkiyet hakları üzerindeki ayrımcı geleneksel yasalar, aşırı veya düşük ücretle ya da sözleşme dışındaki koşullarda çalıştırılmaları, erkeklerle aynı ücreti almaması ekonomik şiddettir" şeklindedir. (Fawole, 2008,171)

EKONOMİK ŞİDDETİN BOYUTLARI

"Görünmez" Ekonomik Şiddetin Farkında Olmak

Genel olarak, hukuksal alanda kadına yönelik şiddet tanımlarının sınırlılıkları, gerçek yaşamdaki şiddet örneklerinin hepsini tam anlamıyla yansıtmamaktadır. Bu durum, yasalar ve ilgili kurumlar tarafından olduğu kadar kamuoyunda da ekonomik şiddetin öneminin ve dolayısıyla boyutlarının tam olarak anlaşılmasını engellemektedir. Ekonomik şiddet tanımlamalarının daha geniş perspektif ve kapsam çerçevesinde hukuktaki yerini bulması, bu alanda gerçekleştirilecek önlemlerin ve politikaların da önünü açacaktır.

Ekonomik şiddet, kadının yaşamını paylaştığı eşi, partneri, aile üyeleri, akrabaları hatta çalışma arkadaşları ya da patronu tarafından dahi gerçekleştirilebilir. Ekonomik bir ilişki içinde iken ya da kadının ilişkisini terketmesine rağmen ekonomik istismar dolayısıyla şiddet devam edebilir.

Bilindiği gibi şiddet türleri, birbirini doğuran ve besleyen yapıdadır. Şiddet türlerinin birbirine eşlik ettiği ve pek çok vakada birkaç şiddet türünün bir arada yaşandığı yapılan çalışmalarda açıkça görülmektedir. Örneğin, ekonomik şiddet yoksulluğun derinleşmesine yol açar, eğitim durumunu etkiler ve kadınlar için diğer gelişim fırsatlarını sekteye uğratır. Bu, fiziksel şiddete yol açan cinsel sömürüyü ve HIV enfeksiyonu kapma riskini, gebeliğe bağlı ölümleri, kadın ve kız çocuklarının ticaretini teşvik etmektedir.

Ekonomik şiddet çoğunlukla ya psikolojik şiddetin bir yansıması olarak ele alınmakta ya da kadın seks ticareti örneğinde olduğu gibi "ekonomik sömürü" tanımı ile sınırlandırılmaktadır. Ekonomik şiddetin, bir sonuç ya da bir neden olarak diğer şiddet örnekleriyle sıkı bağları, başka bir değişle kuvvetli nedensellik ilişkisi olması gerçekte onu görünmez kılan bir başka neden olmakla birlikte, önemi daha da artırmaktadır. Eğer "ekonomik şiddet" tanımı yapılıp sömürünün boyutları genişletilir ise ortaya çıkan duruma göre, ekonomik şiddetin boyutlarının da -en azından diğer şiddet türleri gibi- azımsanamayacak ölçüde yüksek olduğu anlaşılabilecektir. Örneğin; Kadın Dayanışma Vakfı (KDV)'nın Kadına Yönelik Şiddet Veri Tabanı Oluşturma Projesi şiddete maruz kalan kadınların sadece fiziksel değil psikolojik, cinsel ve ekonomik şiddete de maruz kaldıklarını göstermiştir. Sözkonusu çalışmada veri tabanına girilen görüşme formlarında, başvuruculara yaşadıkları şiddet ayrıştırılmış, psikolojik, fiziksel, cinsel, ekonomik ve kültürel şiddetin hangi türüne maruz kaldıkları ayrı ayrı kodlanmıştır.

Bunun nedeni, kadınların şiddet olgusunu yalnızca fiziksel şiddete indirgemeleri ve yaşadıkları psikolojik, ekonomik ya da diğer şiddet türlerini yaşamları içinde doğallaştırmaları nedeniyle olayı anlatırken fiziksel şiddet dışında çoğunlukla diğer şiddet türlerini tanımlamamalarıdır. Ayrıca, formların çoğunda yaşadığı şiddet türü sorusuna birkaç şiddet türü birden işaretlenmiştir. Bu bilgi bize kadınların birden fazla şiddet türü ile aynı anda mücadele etmek zorunda kaldıklarını göstermektedir. (KDV,2007:46)

Kısacası, ekonomik şiddet, bu şiddete maruz kalan kadınlar dâhil toplumun genel kesimi için tam anlamıyla tanınmamaktadır. Bunun yanı sıra fiziksel veya cinsel şiddetin görünür, hissedilir, acı verir boyutları ile mücadele etmeye çalışan şiddet mağduru kadın için, ekonomik şiddet ikinci derecede önem arz etmektedir. Kaldı ki basın-yayın organlarınca özellikle medya da fiziksel veya cinsel şiddet örneklerinin çoğunlukla yer bulması da, diğer şiddet tiplerine yönelik ilginin nispeten az olmasında etkilidir.

Bahsi geçen proje kapsamında 11-75 yaşları arasında değişen 438 başvuru ele alınmış, başvuru yapanların %50'si psikolojik, %47,50'si fiziksel, %18,5'i cinsel, %34,2'si ise ekonomik şiddet gördüğünü belirtmiştir. Ekonomik şiddet oranlarını gösteren Tablo-1'e göre danışma merkezlerine başvuran kadınların % 34,2'si ekonomik şiddet türüne maruz kaldıklarını ifade ederken, kadınların % 18,9'unun bu soruya yanıtı bilinmemektedir (KDV, 2007: 20-28).

Tablo-1: Başvurucu Ekonomik Şiddet Görüyor Mu?

	Sayı	Oran
Var	150	34,2
Yok	205	46,8
Yanıtsız	83	18,9
TOPLAM	483	100,0

Kaynak: KDV, a.g.e. s.25.

Ekonomik şiddet'in çok fazla gündeme gelmemesinde bir başka neden, bu alanda gerçekleştirilen bilimsel çalışmalarda ekonomik şiddetin ölçümünde yaşanan sıkıntılardır, çünkü fiziksel şiddette olduğu gibi görünür yanı ya yoktur ya da çok azdır.

Ekonomik şiddete ilişkin bilginin, yıllardır bu alanda çalışan kadın örgütlerinde bile diğer şiddet türlerine göre daha kısıtlı ve eksik olduğu göz önünde bulunduğunda aslında bu şiddet türüne maruz kalan kadınların çok daha yüksek bir oranda olduğu söylenebilir. Türkiye'de ki tapu kayıtlarının sadece %4'ünün kadınlara ait olduğu, aile mülkiyetinin dağılmaması amacıyla kadınların aileler arasında pazarlık aracı haline getirildiği (zorla evlilik), kadın bedeninin satılabilir meta haline dönüştürüldüğü ve bu pazarın gittikçe büyüdüğü göz önünde bulundurulduğunda ekonomik şiddet tanımının genişletilmesi ve kadın örgütlerinin de bu şiddet türü üzerinde daha fazla çalışması gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır (KDV, 2007:48). "Görünmez" nitelikteki psikolojik, kültürel şiddet gibi, ekonomik şiddetin de mutlaka görünür nitelikteki "fiziksel şiddet" kadar önemsenmesi ve üstüne gidilmesi gerekmektedir.

İstatistiksel Verilerle Ekonomik Şiddet Örnekleri

İstatistiki verilerde bahsedildiği gibi ağırlıklı olarak fiziksel ve cinsel şiddet yer almaktadır ve bunun temel nedeni, ekonomik şiddetin görünmez bir şiddet türü olması nedeniyle ekonomik şiddet mağdurlarının aslında şiddete maruz kaldıklarını fark etmemelerinden kaynaklanmaktadır. Mevcut istatistikler gerçeği tam olarak yansıtmamasına rağmen bu alanda gerçekleştirilen saha çalışmalarından örneklere ve

istatistiklerine yer vererek, genel olarak ekonomik şiddetin boyutlarını toplumun her katmanında gerçekte ne kadar yaygın olduğunu ortaya koymaya çalışacağız.

A. Türkiye'den Örneklerle

Ülkemizde son yıllarda kadına yönelik şiddet ile ilgili araştırmaların artıyor olması sevindiricidir; Ancak, söz konusu çalışmalarda ekonomik şiddet boyutuna yeterince yer verilmiyor olması, bu konuda yeterli istatistiki bulgulara ulaşılamamasına neden olmaktadır. Bu çalışmalarda ekonomik şiddet kavramına ilişkin tam bir tanım uzlaşısı olmadığı görülmektedir. Ekonomik şiddet olarak kabul edilen ya da edilebilecek örneklere yer veren çalışmalardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Çalışmaya izin vermeme: TÜİK'in verilerine göre; yaşamının herhangi bir döneminde işten çıkmaya neden olma veya çalışmasına engel olunan kadın oranı %23,4, son 12 ayda %8,8, bir kez %20,9, birkaç kez %44,8, çok kez %34,3'dür.(TUİK,2008).

T.C. Başbakanlık Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) tarafından "Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması"; kent ve kır yaşam alanlarını temsil edecek şekilde 12 bölgede (İstanbul, Batı Marmara, Ege, Doğu Marmara, Batı Anadolu, Akdeniz, Orta Anadolu, Batı Karadeniz, Doğu Akdeniz, Kuzeydoğu Anadolu, Ortadoğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu) gerçekleştirilmiştir. 51 ilde, 24048 hanede evli ve 15-59 yaş arasındaki kadınlarla yüz yüze görüşülmüştür. Yapılan bu saha çalışmasındaki ekonomik şiddet örneklerinden biri aşağıda verilmiştir. (KSGM,2009:117)

47 yaşında, boşanmış, 2 çocuk sahibi, lise mezunu kadının yaşadığı eşi tarafından uygulanan "kadının çalışmasına izin vermemek, iş yerinde olay yaratmak suretiyle kadının işten atılmasına neden olmak" yönündeki ekonomik şiddeti kendi cümleleriyle anlatışı;"'İşten ayrılacaksın' dedi ayrıldım, ondan sonra böyle bir ayrılığımız oldu. O dönemde, ben başka özel bir işe girdim, oraya gidip geliyordum ama adam sürekli çevremdeydi, etrafımdaydı, arkamdaydı rahat bırakmıyordu. Hatta iş yerine gelip tehdit bile etmişti, çünkü o zaman bir yasa vardı, eşin izni olmadan kadın çalışamıyordu.[…] yaşadım yani adam gelip bir şey demişti eşim olduğunu, ondan izinsiz işe başladığımı söylemiş, bilmem neyi söylemiş, işyerindeki patron iyi niyetli bir insandı. Sonradan konuştum, bunu yapma ben çalışmak zorundayım diye, çünkü paramız pulumuz yoktu kendisi de çalışmıyordu, çok zor durumdayım, çalışmak zorundaydım. Onu o şekilde kabul etti ama işte sabah benimle beraber geliyordu akşamda gelip beni alıyordu."

Ev harcamalarıyla ilgili kısıtlamalar: TÜİK'in 2008 yılında yayınladığı rapora göre; "ev ihtiyaçları için para vermeme" yönünde ekonomik şiddete maruz kalan kadınların oranı şu şekildedir. Yaşamının herhangi bir döneminde%8,1, son 12 ayda %4,6, bir kez %2,7, birkaç kez %44,2, çok kez %53,1 dür.

Resmî kayıtlara geçmiş bir örnek: "Pendik Aile Mahkemesi, boşanma davası açan eşine şiddet uyguladığı için evden uzaklaştırma cezası alan Ş.C'nin evin elektrik, su, doğalgaz aboneliklerini iptal ettirmesi "ekonomik şiddet" olarak kabul etmiştir. Mahkeme, evden uzaklaştırılan eşin, üzerine kayıtlı su, doğalgaz ve elektrik gibi abonelikleri iptal ettiremeyeceğine, tedbir süresince oluşan faturaları ödemesi gerektiğine hükmetmiştir." şeklindedir. (BİANET,2010)

Kadınların gelirlerine müdahale ve kazançlarını harcamalarına izin vermeme: T.Ü.İ.K'nun rapora göre; "gelirini elinden alma" yönünde ekonomik şiddete maruz

kalan kadınların oranı şu şekildedir. Yaşamının herhangi bir döneminde%3,9, son 12 ayda %1,4, bir kez %6,3, birkaç kez %38,8, çok kez %54,9 dur. (TÜİK, 2008)

Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA)'na göre, kadının kendi kazancının kullanımına ilişkin kararda, kadınların yaklaşık %38'inin kendilerinin karar verdiğini, yarısının kocaları veya diğer kişilerle beraber karar verdiğini ve %10'un da kararda yer almadığını göstermektedir. Kazancın kullanımına ilişkin bağımsız karar verme, yaşı daha ileri kadınlar arasında yüksek iken, 15-19 yaş grubundaki kadınların %26'sının kendi kazançlarının kullanımında hiçbir söz hakkı olmamaktadır(TNSA,2003:3/1).

Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi kapsamında kadına yönelik aile içi şiddet örneklerinden biri "kadının para harcamasına izin vermemek" şeklinde tanımlanmaktadır.(KSGM,2008:17) Örnek: *42 yaşında, boşanmış, 1 çocuk sahibi, üniversitede öğretim görevlisi bir kadının yaşadığı eşi tarafından uygulanan "aileyi ilgilendiren ekonomik konulardaki kararları kadının fikrini sormadan tek başına almak, kadının parasını, şahsi mallarını elinden almak" yönündeki ekonomik şiddet şu şekilde anlatılıyor.* "Kadın eşiyle birbirlerini çok sevdiklerini ve birbirlerine güvendiklerini, o nedenle parasal kontrolü, daha iyi yapacağını söyleyen eşine vermekte hiçbir sakınca görmediğini, o paraların "onların parası" olduğuna yürekten inandığını söylüyor. Öyle ki, maaş kartını ve bir kredi kartını ona vermekte hiçbir sakınca görmemiş ancak evliliklerini sonuna doğru ilişkileri bozulmaya başladığında sevgi ve güven adına kontrolü eşine ne kadar fazla verdiğini fark edip, kartlarını geri istemiş. Bu ilişkilerinin daha da bozulmasına yol açmış çünkü eşi kartları vermemek için türlü bahaneler dile getirmiş."

Yine aynı çalışmadan bir başka örnek: *46 yaşında eşinden ayrı yaşayan, 2 çocuk sahibi, lise mezunu bir kadının yaşadığı eşi tarafından uygulanan "kadının para harcamasını kısıtlamak, az para vererek çok şey beklemek" yönündeki ekonomik şiddeti kendi cümleleriyle anlatışı;* "… İşte uyuşturucu kullandığı için çok dengesiz davranıyordu, yani nedir nasıl kaynaklanıyo mesela maaş alıyo, evde yiyecek hiç bir şey yok, para istiyosun yani yemek yapacaksın sonuçta çocuk okula gidecek. Diyo ki gidin okul… Müdürle konuş o okutsun. Yav müdür benim babamın oğlu diil tanımıyorum etmiyorum. Ben komşularımdan bayat ekmek istiyodum yani tabii ki durumumu yine açıklamamak için hani çocuklar yağmurda bakkala gitmek istemediklerini söyleyerek çocukların yani bayat ekmek alıyodum. Aile şeyimi dışarıya yansıtmamak için. Yani para sor maaş alıyo, kısacası, mesela yemek ekmek parası bırak diyom para yok. Niye dediğim zaman işte kavga sebebi bu."

Bilinçli ya da dolaylı şekilde kazanç elde etmeye engeller: "Türkiye'de işgücüne dahil olmayan kadın nüfusunun toplam içinde payı %72'lik bir oranla oldukça yüksek seviyededir. Bu oran 2010 haricinde hemen hemen sabit kalmıştır ancak krizle birlikte 2010'da % 71.81'e düşmüştür. Bu değişimde, krizle birlikte kadın istihdamının kayıtdışı işlere yönelmesi etkili olmuştur. Özellikle krizle birlikte 2008-2009 yıllarında işgücüne dahil olmayan kadın nüfusu % 72 düzeyinde sabit kalırken, herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna bağlı olmayan kadın istihdamının sırasıyla 2008'de % 35.4 iken 2009'da % 36.7 olarak gerçekleşmesi bu önermeyi desteklemektedir."(Dünya Gazetesi,2011)

Çalışan kadınların psikolojik ve fiziksel şiddete uğraması sonucu iş verimliliğindeki düşüş hatta işe gidememesi bir süre sonra işten atılmalarına neden olmakta, bu durum iş ve gelir kaybı olarak bir ekonomik şiddete dönüşmektedir.(Zink ve Sill,2004;32)

Kadına yönelik ekonomik şiddet, sadece eşi ya da birlikte yaşadığı kişi tarafından değil iş hayatında da yaygın olarak görülmektedir. Bir anlamda kadını iş hayatından uzaklaştırma yöntemleri bir çeşit ekonomik şiddettir. Nasıl ki bir kadını çalışmak ve gelir elde etmekten alıkoymak bir ekonomik şiddet ise, çalışmakta olan kadını işinden dolayısıyla gelirinden etmek de bir ekonomik şiddet olarak tanımlanabilir. Kriz dönemlerinde ilk işten çıkarılanların kadınlar olması, çalışma yaşamındaki cinsler arası ayrımcılığın ekonomik şiddet halindeki görünümüdür. Aşağıda yer alan bazı örnekler bu duruma ilişkindir.

Adana'da 30 yaşında, 1 çocuk sahibi, üniversite mezunu girişimci bir kadının yaşadıkları anlatılıyor. Girişimci kadının işini büyütmesini engellemek isteyen rakip çete; işyerine bir muhasebeci yerleştirerek para hareketlerini kontrol ediyor, annesi ve kızını kaçırarak tehdit ediyor. Annesinin ve kızının serbest bırakılması karşılığında 1,5 milyon liralık senet imzalatılıyor ve polise başvurmaması söyleniyor. (Yılmaz,2010:1)

Benzer bir başka örnek: *Adana'da evli ve çocuk sahibi başka bir girişimci kadının başından geçenlere yer veriliyor. Çukurova Üniversitesi hizmet ihalesine girmek isteyen kadın ihalelin yapıldığı salona girdiğinde etrafını adamlar sarıyor ve elindeki ihale dosyasını alıp kaçıyorlar, kadın ise adamları yakalamak için ayakkabılarını çıkarıp peşlerinde koşuyor ve belgelerini parçalanmış bir halde geri alabiliyor*(Yılmaz,2010:1).

Yukarıda yer alan örneklerden de anlaşıldığı üzere, ülkemizde sosyal veya özel yaşamı içinde kadının maruz kaldığı ve çoğunlukla "doğalmış" gibi kabul edilegelen gelen; "çalışmaya izin vermeme, kazanç elde etmesine engel olma, kendi kazancı bile olsa, hatta evi veya çocukları için bile olsa harcamalarını engelleme ya da kısıtlama" şeklindeki pek çok davranış kalıbı, ekonomik şiddettir.

Tablo 2: Türkiye'de Rakamlarla Ekonomik Şiddet Örnekleri

Sıklık	İşten çıkmaya neden olma veya çalışmaya engel olma	Ev ihtiyaçları için para vermeme	Gelirini elinden alma
Yaşamının herhangi bir döneminde	23,4	8,1	3,9
Son 12 ayda	8,8	4,6	1,4
Bir kez	20,9	2,7	6,3
Birkaç kez	44,8	44,2	38,8
Çok kez	34,3	53,1	54,9

Kaynak: TUİK'in 2008 verilerinden yararlanılarak oluşturulmuştur.

B. Dünya'dan Örneklerle

Kadına yönelik şiddet daha özel olarak ekonomik şiddet, bir uluslararası sorundur. Bu sorun, kadınların kamusal ve özel alanda ikincil konumda oldukları azgelişmiş toplumlarda daha yoğun olarak yaşanmaktadır Ancak, incelemeler ve örnekleri göstermektedir ki, ekonomik şiddet her gelir düzeyine sahip ya da her eğitim seviyesine mensup insanlar arasında yaşanabilir. Bu nedenle istisnalarıyla birlikte genel anlamda, daha eğitimli ve ekonomik refah düzeyi daha ileri toplumlarda, ekonomik şiddet

vakalarının daha az yaşandığını söylemek mümkündür. Toplum geliştikçe dolayısıyla kadının toplumdaki konumu güçlendikçe, sosyo-kültürel anlamda toplum modernleştikçe, gerek ekonomik gerekse hukuki anlamda olanaklar arttıkça böylesi bir kalkınmanın doğal bir sonucu olarak ekonomik şiddet de azalacaktır. Aşağıda ekonomik şiddetin gözlendiği diğer ülkelerin bazılarından örnekler yer almaktadır. Bu örneklerin çoğunluğunun azgelişmiş ülkeler olması açıklamalarımızı destekler niteliktedir.

Çalışmaya izin vermeme; Amerika Birleşik Devletleri'nde şiddet uygulayan kişiler, kadının para kazanmasını engellemek için iş kıyafetlerine zarar verme, iş yerine giderek sorun çıkarma, fiziksel şiddet uygulayarak kadının işe gidemeyecek hale gelmesini sağlama, şiddet mağduru kadının yaşadığı fiziksel ve psikolojik sıkıntılar nedeniyle iş göremez hale gelmesini sağlama gibi yöntemlere başvurmaktadırlar (Fawole,2008:172).

Ev harcamalarıyla ilgili karar verme: Kadınların Alt Sahra ülkelerinden Nijerya'da %64,5, Uganda'da %52,5, Mozambik'de %35,3, Zimbabve'de %16,2, Madagaskar'da %5,8, Doğu Asya ve Pasific ülkelerinden Endonezya'da %2,4, Latin Amerika'da %13,7, Güney Asya'da ise %34,2'si ev harcamalarıyla ilgili karar verememektedirler (UNICEF,2007:19).

***Kadınların para harcamalarına izin vermeme*:** Afrika ülkelerinde kadınların para harcamalarına izin verilmezken, Orta Doğu, Kuzey Afrika ve Güney Asya'da bu oran %24 ile %34 arasında, Doğu Asya ve Pasifik ülkelerinde ise %2 ile %9 arasındadır (Fawole,2008:172).

Kadınların mal sahibi olma durumları: Kadınlar dünyadaki toplam işlerin 2/3'ünü yaparken, ancak dünyadaki toplam gelirin 1/10'unu kazanmaktadırlar. Üstelik dünyadaki toplam mülkiyetin ise yalnızca 1/100'üne sahiptirler (KDV,2005:14). Örneğin: Kamerun'da tarım alanında çalışan kadınların oranı %75'den daha fazla olmasına rağmen, toprağa sahip olma oranları %10'dan azdır (WVS,2008). Gelişmekte olan ülkelerde, Alt Sahra Afrika'da resmi olmayan alanlarda çalışan kadın oranı en yüksektir (%84). Kadınlar ayrıca zor, uzun süre çalışma koşulları, iş güvenliğinin olmaması ve yüksek oranda fakirlik gibi olumsuz koşullarda çalışmaktadırlar. Ücretleri erkek patronları tarafından ya tam ödenmemekte ya da çalınmaktadır; satılacak ürünlerine illegal olarak el konulmakta veya -polis gücü gibi- devlet eliyle de iş yerleri kapatılmaktadır. Daha genç ve deneyimsiz kadınlar erkek patronları tarafından daha fazla çalıştırılmakta, özleşmenin dışında fazla mesai yaptırılmakta ve az para ödenmektedir. (Fawole,2008:172)

Kazanç Elde Etme: Dünya üzerinde kadınların maaşları erkeklerinkinden %20 oranında daha düşüktür. Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde kadınların maaşı erkeklerin maaşının %30'u, Latin Amerika ve Asya'da %40'ı, Alt Sahra Afrika'da %50'si, Doğu Asya ve endüstrileşmiş ülkelerde %60'ı kadardır. Kadınlar hem daha düşük gelir elde etmekte hem de daha az miktarda da malın sahibi olabilmektedirler.(Gürkan ve Coşar,2009:3) Ekonomik güçsüzlük, kadını özel ve kamusal alanda da erkeğe göre daha güçsüz kılmaktadır. Başka bir değişle, bu durum onların erkeklere göre yaşamsal konumlarının daha zayıf kalmasına ve tüm şiddet türlerine daha açık hale gelmelerine neden olmaktadır.

EKONOMİK ŞİDDETİN KAYNAKLARI

Tüm şiddet türlerinde olduğu gibi ekonomik şiddettin de temel kaynakları arasında toplumsal yapı nedeniyle benimsediğimiz "toplumsal cinsiyet başka bir değişle cinsiyet rolleri, ekonomik yapıdaki dengesizlikler ve hukuksal yetersizlikler" yer almaktadır. Ancak, ekonomik şiddeti doğuran bu temel kaynakların beslendiği sosyal, kültürel, demografik vs. … daha birçok faktör sözkonusudur. Aşağıda *ekonomik şiddetin temel ve alt kaynakları* sınıflandırmaya tabi tutularak verilmeye çalışılmıştır.

A. Toplumsal Cinsiyet (Gender)

Toplumsal cinsiyet; "farklı kültürde, tarihin farklı anlarında ve farklı coğrafyalarda kadınlara ve erkeklere toplumsal olarak yüklenen roller ve sorumlulukları" ifade eder; Kısaca, sosyal yönden kadın ve erkeğe verilen roller, sorumluluklar olarak tanımlanır. Bu çerçevede erkek cinsiyeti ile kadın cinsiyeti arasında toplumsal yaşama katılma düzeyi açısından farklılıklar oluşur. Sayısal bakımdan eşit olmakla beraber iki cinsin toplumsal alanda temsiliyetleri farklılaşır. Kadın cinsiyeti daha çok ev gibi özel alandan kalırken, erkek cinsiyeti dışarıda her türlü kamusal alanda kendini ifade eder. Çalışma yaşamından siyasete, sivil toplum örgütlenmesinden eğitime kadar her türlü kamusal alanda iki cins temelindeki bu görünüm toplumsal cinsiyet eşitsizliğini oluşturur. Biyolojik nedenlerden kaynaklanmayan toplumun kadına ve erkeğe yüklediği karakter, kişilik yapıları, iş ve görevleri, beklentileri, alışkanlıkları ve davranış kurallarını ifade eder. Toplumsal cinsiyet; bağlayıcı değildir ancak kaçınılmazdır. Hayatımızı yönlendirir, tercihlerimizi etkiler.

Toplumsal cinsiyet rollerinin şekillenmesinde örf ve adetler, sosyal ve kültürel düalizm, eğitim gibi unsurlar önemli yer kaplamaktadır. Şiddeti ve dolayısıyla toplumsal cinsiyeti besleyen düşünce yapısına örnekler şunlardır:

- Kadın ve erkeğe yüklenen roller ve beklentiler
- Erkeğin güçlü, kadının zayıf olduğu inancı
- Erkeğin kadın üzerinde söz hakkı olduğu inancı
- Erkeklerin şiddeti uygulamasının normal olduğu görüşü
- Evlilik gelenekleri (baslık parası, çeyiz)
- Ailenin özel alan olduğu ve erkeğin kontrolünde olduğu görüşü

Peki, toplumsal cinsiyetin şekillenmesinde etkili olan bu unsurların şiddetle, özellikle görünmeyen şiddet olan ekonomik şiddet ile etkisi nedir?

Örf ve adetler: Bilindiği gibi toplumumuzda yaygın olan örf ve adetlerimiz içinde erkeğin kadın üzerinde söz hakkının olması, kadının erkeğe göre daha zayıf olması, kadınların başlık parası ve çeyiz karşılığında evlendirilmesi, ailenin özel alan olması ve bu özel alanın erkeğin kontrolünde olması gibi unsurlar yer almaktadır. Saydığımız bu örf ve adetlerimizde genel olarak "erkek egemen güç" olarak ifade edilmiştir. Bu durum Dünya Değerleri Araştırması Derneği'nin Türkiye'de gerçekleştirdiği 2011 Türkiye Değerler Araştırması'nın verilerinde de açıkça görülmektedir. Şöyle ki; medeni kanun maddesinin çoktan değişmesine rağmen, Türkiye'nin dörtte üçü ailenin reisinin erkek olması gerektiğini düşünmekte, %60'ı ise kadının her zaman kocasına itaat etmesi gerektiğini ve onun sözünden çıkmaması gerektiğini düşünmektedirler. (TDA,2011) Bu örnekte görüldüğü gibi, toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık ve toplumsal cinsiyet temelli "erkeğin kadını çalıştırmak istememesi ya da kadının kazancına el koyması, ailenin ekonomik kararlarında kadına söz hakkı verilmemesi v.b. uygulamalar" şeklindeki ilişkiler toplumda normal davranış olarak sayılmaktadır. Ayrıca kadınların

edindikleri toplumsal cinsiyetleri nedeniyle maruz kaldıkları ekonomik şiddet; görünmeyen bir şiddet çeşidi olarak kalmaya devam etmektedir.

Eğitim: Toplumsal cinsiyet, aile içinde olduğu kadar çocuklara eğitim aşamasındaki ders kitaplarında yer alan ifadeler ile de benimsetilmektedir. Örneğin, ilköğretim ders kitaplarında işlenen bazı konularda aile içi rollerde kadınların, aile dışı rollerde ise erkeğin daha fazla yer aldığı anlatılmaktadır.(Kılıç ve Eyüp,2011:144) Ailenin reisi erkek olarak gösterilmektedir. Bu anlamda, bireylerin yetişmesinde kadına biçilen roller daha çocukluktan şekillenmeye başlamakta ve hayatın her aşamasında devam etmektedir. Bu durum ileride kadınların ekonomik karar alma süreçlerinde erkeklere bağımlı olmasına ya da bağımlı olmasının normal karşılanmasına neden olacaktır. Öyle ki kadınlar eğitimli olsalar bile, toplumsal cinsiyet bilinci ile yetiştirilmiş olmaları nedeniyle ekonomik şiddete maruz kaldıklarında bunu doğal karşılayacaklardır. TÜİK'in bir çalışmasında, eğitim seviyesinin yükselmesinin ekonomik şiddeti engelleyemediği ortaya konulmuştur. Çalışmada eğitim durumuna göre, yaşamının herhangi bir döneminde işten çıkmaya neden olma veya çalışmaya engel olma durumu ile karşı karşıya kalma yüzdeleri: eğitimi olmayan kadınlarda %19,7, eğitimi ilköğretim birinci kademe olan kadınlarda %24,5, eğitimi ilköğretim ikinci kademe olan kadınlarda %29,6, eğitimi lise ve üzeri olan kadınlarda %21,7'dir. (TÜİK,2008). Eğitimdeki fırsat eşitsizlikleri sonraki yaşamlarında bireyleri toplumsal cinsiyet ayrımcılığına ve dolayısıyla ekonomik eşitsizliklere taşımaktadır.

Sosyal düalizm: Bir toplumda aynı anda hem geleneksel hem de modern toplum düşünce sistemlerinin özelliklerinin örneğin değer yargılarının bir arada bulunması sosyal düalizm (ikilik) olarak tanımlanır. Toplumumuzdaki sosyal düalizm olgusuna rağmen, görünmeyen şiddet hem doğulu toplumsal yapıda hem de batılı toplumsal yapıda kendini farklı şekillerde de olsa göstermektedir. Doğulu toplumsal yapıdaki kadın; geleneksel değer yargıları örneğin örf ve adetler gibi sosyo-kültürel ekonomik nedenlerden dolayı çocukken okuldan alınmakta, evlenirken başlık parası karşılığı satılmakta, evlendiğinde evdeki yaşlılara, çocuklara, erkeklere bakmakla ve ev işlerini karşılıksız yapmakla görevlendirilmekte, çocukluğundan başlayarak ekonomik şiddete maruz kalmaktadır. Batılı toplumsal yapıda ise ,kadın sosyal hayatta nispeten daha aktif olarak yer almasına karşın evlendiğinde çalışması engellenmekte ya da çalışsa bile yükselmesi için gerekli olan becerileri kazanması engellenmekte, kazancına el konulmakta, ailenin elde ettiği mal varlığı erkeğin üzerine olmaktadır. Her ne kadar şeklen ya da şiddet derecesi olarak farklılıklar gösterse de her iki toplum yapısında da ekonomik şiddet örneklerine rastlanmaktadır. Ancak, bu ikili yapı ekonomik şiddeti de beslemektedir. Örneğin göç olgusunun yaşandığı toplumlarda geleneksel değerlerle modern yaşamda yer almaya çalışan bir kadının sömürüye daha açık olacağı söylenebilir. Kent yaşamında çalıştırılan bir kadının gelirine "erkek evinin reisidir" bakış açısıyla el koymak nispeten daha kolaydır. Modern yaşamla tanışan ve bu yaşamda güç kazanacağından korkulan bir kadına yönelik baskıların artması da muhtemeldir. Bu ve benzeri örnekler çoğaltılabilir.

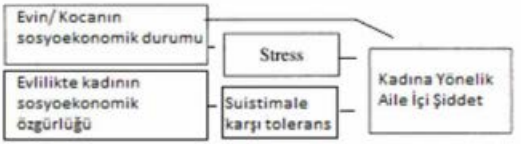

B. Ekonomik Yapı

Ekonomik yapıdaki dengesizlikler ve belirsizlikler insanların baş etmek zorunda kaldıkları stres odaklarından biridir. Yukarıda verilen şekilde görülebileceği gibi, Ekonomik yapının oluşturduğu stres; kadının sosyo-ekonomik yönden özgürlüğünün olmaması egemen gücün zayıf tarafa şiddet uygulaması ile son bulabilmektedir(Yount,2005:580). Ekonomik yapıdaki dengesizlik ve belirsizliklere sebep olan yoksulluk, işsizlik, ekonomik düalizm gibi unsurların ekonomik şiddet ile ilişkisi aşağıda verilmeye çalışılmıştır.

Ekonomik Düalizm ve Yoksulluk: Yoksulluk, genel anlamda ekonomik gelirden olduğu kadar gelire ulaşabilmekteki yoksunlukları da içerir. Gelirin yeterli olmaması anlamındaki dar kapsamlı yoksulluk hem bir ekonomik şiddet nedenidir hem de ekonomik şiddet sonucudur. Ekonomik şiddetin en görülebilir yanı "kadının yoksulluğu"dur. Tüm verilen örneklerde olduğu gibi ekonomik şiddetin sonucunda kadın yoksullaşmakta ya da yoksul bırakılmaktadır. Genel anlamıyla ele alınan yoksullukta ise kadın gelir dışındaki diğer hak ve özgürlüklerden de yoksun kalmaktadır. Bu nedenle "ekonomik sömürü ve şiddet" salt sosyal ya da kültürel anlamda değil gelişmeyi hedefleyen tüm toplumlarda ekonomi politikalarının yadsınamaması gereken bir temel sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak, bu yönüyle ekonomi politikalarında pek yer almayan "ekonomik şiddet" yoksulluk yarattığı gibi, yoksulluk da ekonomik şiddeti beslemektedir. Örneğin: Günlük temel ihtiyaçlarının karşılanamaması durumunda aile içinde huzursuzluklar yaşanmakta, diğer şiddet türlerinin yanında kadının zorla çalıştırılması ya da az para verilerek çok şey beklenmesi gündeme gelmekte, ekonomik şiddet uygulanmaktadır.

Sosyal düalizmin görüldüğü toplumlarda genelde ekonomik düalizmde görülmektedir. Toplumdaki gelir dağılımı bozukluğu yoksulluğu ve dolayısıyla ekonomik şiddete etki etmektedir. Her ne kadar her iki gelir düzeyinde de ekonomik şiddete rastlanabilse de genel olarak alt gelir gruplarında ekonomik şiddetin yoğunluğunun fazla olduğu söylenebilir. Gelir düzeyi farklılaştıkça ekonomik şiddetin de farklılaştığı görülür. Düşük gelir düzeyindeki kadınlar zorla çalıştırılabilmekte ve kazancına el koyulmakta iken, yüksek gelir düzeyindeki kadınlarda çalışmasına izin verilmemekte ya da iş hayatında yükselmesine yardımcı olacak beceriler geliştirmesi engellenmektedir. Örneğin; kırsal hayatı kente taşıyıp ancak kent yaşamına adapte olamamış aile yapısı içinde kadın bir taraftan kırsal gelenekler içinde yaşarken bir taraftan da kentli yaşamdaki sorumluluklara sahip olur. Evde çocuk ve aile büyüklerine bakmak zorunda kalırken bir taraftan da çalışmak zorunda kalan kadın genelde kayıt dışı, kötü koşulları olan veya düşük ücretli işlerde örnek gündelikçi olarak çalışır. Bu durum, kadının emeğinin hem aile içinde hem de aile dışında sömürülmesiyle sonuçlanır. Kısacası, kadına yönelik ekonomik şiddet aile dışına taşıp, piyasada hatta devlet eliyle gerçekleştirilmeye başlanır.

Ekonomik düzeylerdeki farklılaşmalar sosyal yaşamda toplum huzurunu bozacak çatışmalara neden olacaktır. Gelir dağılımı adaletsizliği ve yoksulluktaki artış bunun en belirgin ve tehlikeli örneğidir. Gelir dağılımının yoksullar aleyhine bozulduğu bir ülkede ekonomik şiddetin artacağı da açıktır. Refah düzeyinin artması yeterli değildir bunun dengeli dağılımı da gereklidir. Dengeli bir gelişme ne denli artarsa kadının konumu da sosyal ve ekonomik yönden o denli güçlenecektir. Yoksulluk konusundaki çalışmalar göstermektedir ki, en yoksul olanlar kadınlardır ve yoksulluktan en çok etkilenenler kadın ve çocuklardır. (Adaçay;2009:145)

İşsizlik: İşsizliğin aile ve toplumda yarattığı huzursuzlukla beraber, erkeklerin iş bulamaması nedeniyle çoğu kadın istemediği halde kayıt dışı işlerde düşük statülerde çalışmakta ve ailesini geçindirmek zorunda kalmaktadır. Yoksulluk örneğinde olduğu gibi işsizlikte de benzer nedenlerle kadına yönelik şiddet artmaktadır ancak erkeğin kendi sosyal ve özel yaşamı içindeki konumu sürdürme isteği bir baskıya dönüşerek, işsizlik durumunda salt gelir elde etme nedeniyle değil psikolojik olarak da kadına ekonomik şiddeti arttırmasına yol açabilir. Bu şiddeti eş dışında diğer aile mensupları da yaratabilir. Çalışma hayatına katılımdaki güçlükler ekonomik şiddeti desteklemektedir. Diğer taraftan, ülkemizde kadınların işgücüne katılım oranlarının bu denli düşük olmasında ekonomik, sosyal ve kültürel çok çeşitli sebepler vardır. Bunlardan birincisi, kadın işgücüne olan sınırlı taleptir. Diğer bir neden, kadın işgücü arzının cinsiyete dayalı işbölümü üzerinde temellenen sosyo–kültürel engeller tarafından kısıtlanmasıdır. Kadınların isgücü piyasasına katılması, çalışma kararı alması, kadının bireysel kararlarının ötesinde erkeğin izni ve denetimiyle belirlenmektedir. Özellikle, köyden kente yeni göçenler arasında evli kadının çalışması hos karşılanmamakta, öncelik ailenin erkek bireylerinde olmaktadır. Bunun yeterli olmadığı durumlarda ise sıra, evlenmemiş bekâr kızlara gelmektedir. (ISO, 2006,96)

C. Hukuksal Yapı

08.03.2012 -Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nin Onaylanması Hakkında Karar'da; "Kadınlara yönelik şiddet, bir insan hakları ihlali ve kadınlara yönelik ayrımcılığın bir biçimi" olarak anlaşılmaktadır; Ve ister kamusal ister özel alanda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zarar veya ıstırap veren veya verebilecek olan toplumsal cinsiyete dayalı her türlü eylem ve bu eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma anlamına gelir", şeklinde tanımlanmıştır ve ekonomik şiddette şiddet türlerine eklenmiştir. Görüldüğü üzere, ekonomik şiddetin açık tanımına yer verilmemiştir. Hukuki anlamda gerçekleşen olumlu gelişmelere rağmen, kadına karşı şiddeti önlemeye yönelik yasaların kağıt üstünde kalması uygulamaya geçirilememesi, kadınların yasaların kendilerine verdikleri haklardan haberdar olmaması gibi nedenlerle şiddetin her türü devam edegelmektedir. Kadına karşı şiddet dava konusu olsa bile ekonomik şiddet ve ekonomik şiddetten doğan psikolojik şiddet cezasız kalmaktadır (Duane,2006).

Kadınları ekonomik şiddete maruz bırakan hukuksuzluklar özetle şu şekilde sıralanabilir: Kanunda açık bir tanımın olmaması dolayısıyla bir cezai yaptırımının bulunmaması; Kanun önünde kadının ekonomik haklarının tam anlamıyla güvence altına alınamaması; Kadının yasalarda ve uygulamalarda ikincil yasal statüsü; Boşanma, velayet, mirasa ilişkin yasalardaki yetersizlikler; Çalışma hukukundaki

yetersizlikler örneğin "eşit işe eşit ücret "ilkesine rağmen kadınların aynı işi yapıp da daha düşük ücret almalarının önlenememesi, liyakat vb. nedenlerle ücret farklılıklarının oluşması, aile işçisinin hukuki dayanağının olmaması; Kayıtdışılığın varlığı ve ayrıca bu konuda Yasa uygulayıcılarının duyarsızlığı olarak sayılabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kadına yönelik şiddet türleri içinde ekonomik şiddet, yarattığı dışşallıkların fazlalığı, diğerleri ile olan nedensellik bağının çokluğu, görünmez ve sinsi olması nedenleriyle en önemli olanıdır.

Ekonomik şiddet, psikolojik şiddette olduğu gibi tam anlamıyla hissedilemez ya da fiziksel şiddetteki gibi tam anlamıyla görülemez. Hukukta dâhi, ekonomik şiddetin tanımı tam anlamıyla yapılmamıştır. Ekonomik şiddetin önemi, bu şiddete maruz kalan kadınların dahi bunun farkında olmamasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca diğer şiddet türleri ile birbirini besleyen ilişkisi önemli olmasındaki bir başka unsurdur.

Kadınların hayatlarının hemen hemen her döneminde maruz kaldığı ancak toplumsal cinsiyet temelinde örf, adet ve gelenekler, ekonomik yapı ve hukuksal yapı nedeniyle şiddete uğradığını fark etmediği, etse bile hakkını arayacak bir merci bulamadığı şiddet türlerinden biri olan "ekonomik şiddet" istatistiklerde ve araştırmalarda elde edilen oranlardan çok daha büyük boyutlardadır. Kadınlara yönelik ekonomik şiddet konusunda daha geniş ölçekli çalışmalara ihtiyaç vardır. Kadınlar için ekonomik fırsatlar sağlamak, kadın ve erkekler arasında eşitliği teşvik, çoklu-stratejik müdahaleler, erkeklere ulaşmak ve sömürücü davranışı ve toplumsal inanç ve tutumları değiştirmek, kadınları hakları konusunda bilgilendirmek, ekonomik yaşama katılımlarının arttırılması amacıyla istihdam programları uygulamak, gerek özel gerekse kamusal alanda ekonomik hak ve özgürlüklerini hukuksal olarak teminat altına almak ve buna ilişkin yasal değişiklikleri gerçekleştirmek gibi birçok uygulama kadına yönelik şiddeti yok etmede kullanılabilir. Ancak en önemli olanı, gerek ekonomik şiddeti uygulayan bireylerin gerekse ekonomik şiddete maruz kalan kadınların, durumun farkına varmasıdır. Ekonomik şiddete ilişkin bir farkındalık doğduğunda, sorunun çözümüne yönelik politikalar konusunda gerek resmi gerekse özel merci ve makamlara düşen sorumluluklar paylaşılabilir ve çözüme yönelik politikalar üretilebilir. Ekonomik şiddet ile diğer şiddet türleri arasındaki ilişkilerin daha fazla ele alınıp incelenmesi yönündeki akademik çabalar ekonomik şiddetin farkındalığını arttıracaktır.

Devlet; kadınlara yönelik her türlü ayırımcılığı önlemekle, kadın erkek eşitliğini anayasa ile güvence altına almak ve uygulamaya geçirmekle, mağdur olan kadınların ekonomik bağımsızlıklarını kazanarak güçlü hale gelmesi için eğitim, destek ve koruma (sığınma evleri)hizmetlerini vermekle, mağdur olan kadınların ve çocukların sosyal hayatlarına geri dönebilmeleri için sosyal, sağlık, psikolojik ve hukuki danışmanlık hizmeti sağlamakla, maddi yardım yapmakla, kadınların konut ve iş bulma hizmetlerine ulaşmasına yardım etmekle, … şiddet uygulayan kişileri eğitmek amacıyla programlar oluşturmakla ve suç işlemelerini önlemek için tedavi programları uygulamakla görevlidir (EU,2012:110).

Tablo 3: EKONOMİK ŞİDDET: Nedenleri, Sonuçları Ve Diğer Şiddet Türleri İle Olan İlişkisi *

Nedenler	Ekonomik Şiddet	Sonuçları	Diğer Şiddet Türleri İle Olan İlişkisi
Toplumsal cinsiyet- örf ve adetler	Kadının çalışmasına izin vermemek	Yoksulluk	Kültürel, Psikolojik ve Fiziksel
Toplumsal cinsiyet-, sosyal düalizm, eğitim	Aileyi ilgilendiren ekonomik konulardaki kararları kadının fikrini sormadan tek başına almak	Kadının yok kabul edilmesi	Fiziksel, Psikolojik ve Kültürel
Toplumsal cinsiyet- örf ve adetler ekonomik yapı-yoksulluk, işsizlik	Kadının parasını, şahsi mallarını elinden almak	Kadının sosyo-ekonomik seviyesini düşürmek, kadını yoksullaştırmak	Fiziksel, Cinsel, Psikolojik, Kültürel
Toplumsal cinsiyet-, eğitim ekonomik yapı-ekonomik düalizm	Kadının terfi etmesini engelleyecek kısıtlamalar getirmek (iş gezilerine, toplantılara, kurslara katılmasına engel olmak), Kadının iş bulmasını kolaylaştırıcı becerileri geliştirecek etkinlikleri engellemek	Kadının sosyo-ekonomik seviyesini düşürmek, kadını yoksullaştırmak	Fiziksel, Cinsel, Psikolojik
Toplumsal cinsiyet- örf ve adetler, eğitim	İş yerinde olay yaratmak suretiyle kadının işten atılmasına neden olmak	Kadının sosyo-ekonomik seviyesini düşürmek, kadını yoksullaştırmak	Fiziksel, Psikolojik
Ekonomik yapı-yoksulluk, işsizlik	İstemediği iste zorla çalıştırmak	İşgücü istismarı	Fiziksel, Cinsel, Psikolojik
Ekonomik yapı-yoksulluk, işsizlik	Kadının para harcamasını kısıtlamak, az para vererek çok şey beklemek	Ailenin ve evin ihtiyaçlarının karşılanamaması	Fiziksel, Psikolojik, Kültürel

**Tablo buraya kadar yapılmış açıklamaların bir özeti niteliğinde tarafımızca oluşturulmuştur. Örneklerin ve açıklamalarının sınırları genişletilebilir.*

KAYNAKÇA

Adaçay, Funda Râna., *Ekonomik Kalkınmada Yoksulluk*, Nisan Kitabevi, ISBN: 978-975-6428-25-2, Eskişehir, 2008.

Belge,B., (2010,09,15), Ekonomik Şiddet" Erişim Tarihi: 03.02.2012, http://bianet.org

Dağlar,M. ve Demir,İ. (2009), "Kadınlara Karşı İşlenen Suçlara Genel Bir Bakış: Şiddetin Sebepleri ve Çözüm Yolları" Çağın Polisi Dergisi, Sayı:76.

Duane,B, (2006), "Economic Violence Against Women", http://www.gather.com viewArticle.action?articleId=281474976870496 Erişim Tarihi: 13.03.2012,

EU, 07.04.2011 tarihinde imzalanan ve 08.03.2012 tarihinde onaylanan Kadına Yönelik Şiddet Ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi, http://www.turkhukuksitesi.com, Erişim Tarihi: 16.02.2012.

Fawole, O.I., (2008). Economic violence to women and girls. Is it receiving the necessary attention?, Travma, Violence & Abuse, 9 (3) : 167-177.

Gürkan, Ö.C. ve Çoşar F, (2009), "Ekonomik Şiddetin Kadın Yaşamındaki Etkileri", Uluslararası Disiplinler Arası Kadın Çalışmaları Kongresi: 5-7 Mart 2009, Sakarya.

İİBMİM, İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, (2010),"Belediyeler İçin Toplumsal Cinsiyet Kadına Yönelik Aile Içi Şiddet Ve Hukuk Eğitim Rehberi", Kadın Sığınma Evleri Projesi.

K.D.V.; Kadın Dayanışma Vakfı, (2007), "Kadın Danışma Merkezleri Ağı Ve Kadına Yönelik Şiddet Veri Tabanı Oluşturma Projesi" Raporu, Ankara.

K.D.V.; Kadın Dayanışma Vakfı, (2008), "Kadına Yönelik Şiddet El Kitabı", Ankara.

Kılıç, L.K. ve Bircan E,(2011), "İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarında Ortaya Çıkan Toplumsal Cinsiyet Rolleri Üzerine Bir İnceleme", ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, Cilt: 2 Sayı: 3 Haziran 2011

Sendikal Güç Birliği Platformu Kadınları, (2011), "Kadınlara Karşı Şiddette Son", Petrol-İş Kadın Dergisi, Ekim- Kasım.

Durusoy S. (2011), http:/www.dunya.com, Erişim Tarihi: 03.03.2012.

Yılmaz S,(2010), "Adana'da kadın girişimci…" Milliyet haber, http://ekonomi.milliyet.com.tr/ Erişim Tarihi: 03.02.2012.

K.S.G.M. -Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü; (2009), "Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması", Ankara

K.S.G.M.- Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü; (2008), "Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet", Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi, Ankara

*Araştırma Görevlisi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı. E-posta: bt.bilge@gmail.com

T.B.M.M., Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu,(2010) Faaliyet Raporu, 23. Dönem 4. Yasama Yılı, Ekim 2009 – Ekim 2010.

T.Ü.İ.K.,(2011),"İstatistiklerle Kadın", TÜİK Yayın No: 3660.

T.N.S.A.; Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (2003). Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara.

U.N., (2003) Elimination of Violence Against Women, Commission on Human Rights Resolution (2003/45).

UNICEF,(2000), "Domestic Violence Aganist Women and Girls", İnnocenti Digest No:6, United Nations Children's Fund İnnocenti Research Centre, Florence İtaly

UNICEF,(2007), " The state of the world's children 2007,Women and children—The double dividend of gender equality.New York

Yount M. Kathryn,(2005),"Recources, Family Organization and Domestic Violence Against Married Women İn Minya, Egypt", Journal Of Marriage And Family 67

Watts, Charlotte, Cathy Zimmerman,(2002),"Violence Against Women: Global Scape and Magnitude", Thr Lancet, Vol:359, April 2, pp.1232-1237. www.thelancet.com., pp.1232-1237.

Zink Therese, Morgan Sill,(2004), "İntimate Partner Violence and Job Instability", Journal of The American Medical Women's Association Volume 59, No:1

http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r104.htm (Declaration on the Elimination of Violence against Women) Erişim tarihi: 24.01.2012

http://insanca.kadikoy.bel.tr/kl_kadina_yonelik_siddet.htmlrişim Erişim Tarihi: 24.01.2012

http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=41&ust_id=11, Erişim Tarihi: 27.01.2012

http://www.worldvaluessurvey.org Erişim Tarihi: 07.03.2012